

‘Ver-stemde’ herinneringen

Rudi Laermans zag een memorabele voorstelling over een memorabel Vlaanderen.

Over *Vaders en Zonen van De Tijd*

Drie stoelen; drie nimmer bij naam genoemde mannen op één rij; drie stemmen: drie lichamen; drie verschijningsvormen van het verleden in het heden: drie vervleesde levensgeschiedenissen; drie personages, die vertellen over hun ouders, en over hoe ze op hun beurt vader werden; drie *raconteurs*, wier *petites histoires* nooit in een afgerond verhaal resulteren. Dat laatste kan ook niet: elk menselijk geheugen is een uitgestrekt meer van vaak willekeurige herinneringen, geen systematisch traktaat en al helemaal geen encyclopedie.

Drie stoelen, drie acteurs, en achter hen een bijna de gehele ruimte vullende reeks van vierkante houten panelen (gebukt kunnen de acteurs er net onderdoor). De panelen zijn beschilderd met kleurenwolken. Op het eerste gezicht symboliseren die het abstracte, altijd wat wazige geheugen, dat gedurig herinnert en vergeet overeenkomstig een nooit te doorgronden ritme. De opgediste anekdotes suggereren echter het tegendeel. Want de vertelde herinneringen hebben alles te maken met zintuiglijkheid, met zeer concrete lichamelijke ervaringen die in het geheugen onuitwisbare sporen lijken te hebben getrokken. Zoals: de lach van moeder toen ze hem, haar zoon, met een onderbroek op z'n hoofd betrapt; het levenslange routineuze stilzwijgen van vader, die altijd minder zei dan nodig was; de vroegtijdige geboorte van een zoon, die alsnog de wereld zag na de bekende keizerlijke snede. Nooit is er enige nadrukkelijke duiding of interpretatie: de verhaalde herinneringen blijven contextloos, en zijn daarom ondanks hun singulariteit hoogst herkenbaar.

De mannen – het wordt pas gaandeweg duidelijk dat ze zich in de hemel bevinden, al-

waar een vrouwenstem hen af en toe charmant maar gedecideerd letterlijk naar achteren roept –, de acteurs vertellen hun verhalen eerst los van elkaar, als hadden ze elkaar toevallig getroffen op de bank van een of ander park. Ze spreken voornamelijk richting publiek, negeren en onderbreken elkaar, wat wordt vergemakkelijkt door de microfoons vooraan op het podium: wie een ervan gebruikt, eist per definitie de aandacht op. In de loop van de voorstelling vermenigvuldigen zich de wederzijdse blikken, wordt van langsom meer naar elkaar toe gesproken en op uitlatingen van anderen gereageerd. Een groep krijgt gestalte, de drie vertellers veranderen in een trio. In een gezelschap. In een ‘herinneringscollectief’ dat de tijd-van-toen niet wil vergeten, maar er desondanks enkel in slaagt om aan de familiale geschiedenissen slechts saillante anekdotes te onttrekken.

Ik heb het hier over de voorstelling *Vaders en Zonen van De Tijd*, naar een soort raamtekst van Paul Pourveur. Hij schreef een beginsituatie, en liet vervolgens de drie acteurs hun eigen herinneringen reconstrueren aan de hand van een aantal spelregels. Deze werkwijze leverde een voorstelling op die subtiel laveert tussen theatraliteit en persoonlijk verhaal, ‘onechtheid’ en authenticiteit, afstandelijkheid en betrokkenheid. Nu eens spelen Wim van der Grijn, Dirk Buyse en Lucas Vandervost voluit, dan weer lijkt het alsof ze gewoon ergens aan de toeg van een Vlaams café individuele herinneringen ophalen aan pa en ma. De indruk van authenticiteit is natuurlijk ‘schone schijn’ – of juist: het altijd lichtjes verbijsterende resultaat van briljant acteerwerk.

Van der Grijn, Buyse en Vandervost acteren in de volle zin van het woord. Ze dramatiseren niet – ze dikken niet aan – en stellen al hun kunde in dienst van hun personage. Dat het laatste als het ware bij toeval af en toe ook nog gewoon met henzelf samenvalt, is nooit een reden om zich plots op een andere manier aan het publiek te presenteren. Het effect van echtheid is in *Vaders en Zonen* integendeel het paradoxale gevolg van een consequent volgehouden, minutieus geregisseerde onechtheid. De maniëristische lichamelijkeheid en het gekunstelde spreken worden nooit vervuild voor volkse gebaren of een naturalistische, ‘Vlaamse’ dictie. Regisseur Lucas Vandervost weet namelijk zeer goed dat de boeiende verteller altijd theatraal is, ook in het dagelijks leven. Zonder begeleidende gestes of zonder gespeelde stembuigingen géén fascinerende verhalen. De regie van *Vaders en Zonen* trekt deze alledaagse ‘verteltheatraliteit’ alleen maar door, vergroot ze uit en schaaft ze bij – tot ze dat punt van artificialiteit bereikt waarop ze ook op een podium volkomen echt aandoet.

Zoals in zowat alle andere voorstellingen van De Tijd wordt ook in *Vaders en Zonen* het theatrale kunnen van de acteurs nooit gefêteerd. Precisie, beheersing en vooral ingehoudenheid zijn het waarmerk bij uitstek van de regisseur Vandervost: het acteren staat in dienst van iets anders dan alleen maar de (geloofwaardigheid van de) tekst. De minimale, gecielseerde theatraliteit van De Tijd dient de tekstzeggende, de omzetting van woorden in klanken. Het theater van Vandervost cirkelt dan ook niet rond het theatrale lichaam, wel rond de stem. De Tijd, dat is theater als stemwording, de theaterzaal als klankkast, en het pu-